

HERALDISK TIDSSKRIFT

BIND 2 • NR 16 • 1967 • SIDE 264–268

Våbenbruk i en borgerlig norsk slekt gjennem 300 år

Av Jørgen Mathiesen

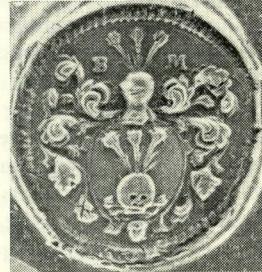
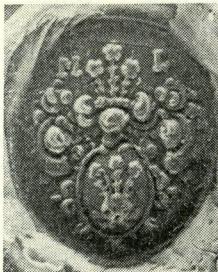
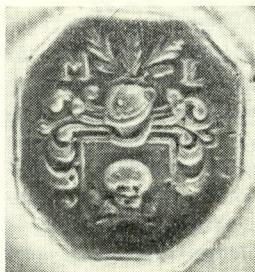
SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA

Heraldisk Selskab • Heraldinen Seura • Skjaldfræðafélagið

Heraldisk Selskap • Heraldiska Sällskapet

Våbenbruk i en borgerlig norsk slekt gjennem 300 år

Av Jørgen Mathiesen

1. Mogens Lauritzøns segl fra 1675, med kornaks. — 2. Mogens Lauritzøns segl fra 1690, med roser. Rentekammeret, Byregnskaper Christiania 1693—1704. — 3. Bent Mogensøns segl fra 1711, med liljer. Rentekammeret, Fogedregnskaper Gudbrandsdalen 1711—1712.

I «Vaabenførende Slægter i Danmark» bind I, hefte 4, er gjengitt et segl fra en dansk slekt «Bentsen fra Norge». Våbenet beskrives således: »Skjoldet tværdelt af purpur og blaat; i første Felt et Sølv-Dødningehoved lagt paa to krydslagte Sølv-Knogler og hvoraf fremvokser tre naturlige Sølv-Liljer; i andet Felt tre

jævnsidesstillede Sølv-Klipper med en femtakket Guldstjerne over hvert.

Hjælmmærke: Tre naturlige Sølv-Liljer, hver med to grønne Blade og grøn Stilk.

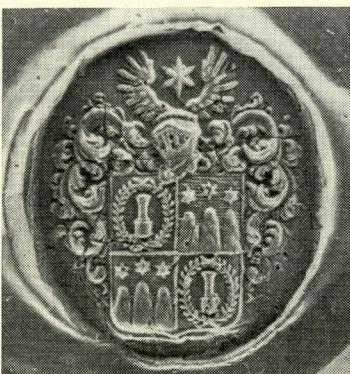
Hjælmklæde: Indvendig Sølv, udvendig Purpur.«

Det opplyses at våbenet er gjengitt etter signet anvendt av lege Axel Bentsen som etterkommer av kopist i magistraten Helge Bentsen (1800—1843) «der c. 1814 kom her til Landet fra Kongsberg i Norge, hvor Vaabenet menes først at være ført af en Præst i Slægten ca. 1740». Første felt skulle etter slektstradisjonen betegne: «Intet Liv uden Død, ingen Død uden Liv», og andet felt «Per aspera ad astra».

Da våbenbruken i denne slekt har hatt en noe usedvanlig utvikling, kan det kanskje være av interesse å komme nærmere inn på dette forhold. Det er et spørsmål om det ikke her har forekommert både differensiering og «similarisering».

4. Erich Mogensøns våben, gravyr på sølv ca. 1720.

5. Stiftsbefalingsmann Peter Neves segl, fra 1739. Riksarkivets seglsamling.

Slektens første kjente mann var *Mogens Lauritzøn* (1646–1726), som begynte sin løpebane i beskjedne år, men som i siste del av 1600-årene bygget opp en imponerende virksomhet basert på skog- og jordgods og privilegerte sagbruk. Han var også by- og rådstuskriver i Christiania. I 1679 ble han eier av Linderud Gård i Aker, som inntil slutten av forrige århundre var hovedsete i et av landets

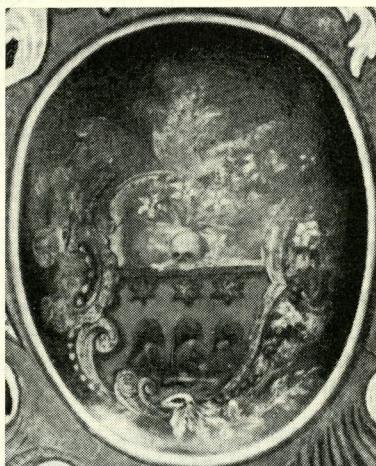

6. Bentzen-segl, med bokstavene MB i første felt, fra 1798. Riksarkivets seglsamling.

største eiendomskomplekser, og som fremdeles har tilknytning til hans etter slekt.

Hans eldste segl, fra 1675, viser i skjoldet bare knokler og hodeskalle, på hjelmen tre blomster som kanskje heller skal forestille kornaks (figur 1). Et senere segl, fra 1690, har i skjoldet knokler og hodeskalle, hvorav vokser opp tre roser, på hjelmen tre roser (figur 2).

Mogens Lauritzøns sønn *Bent Mogensøn* (1679–1735) ble i 1705 sogne-

7. Våben for Mogens Bentzen (død 1770), fra begravelsesskjold i Kongsberg kirke.

prest til Ringebu og i 1713 til Eidsvoll, hvod han døde. Hans segl fra 1711 minner meget om farens fra 1690, dog synes rosene her å være erstattet med liljer (figur 3). Som prest var det jo naturlig for ham å fortsette bruken av farens våben som inneholder et geistlig symbol. Herr Bents agnatiske etterkommere har til nu kaldt seg *Bentzen*. En yngre sønn av Mogens Lauritzøn var *Erich Mogensøn* (1687–1742), som overtok Linderud og en betydelig del av farens øv-

8.—9. Bent Mogens Bentzens segl, begge fra 1806. Byregnskapene, Rentekammeret, Sikt og sagefall, Skien 1790—1810, og Riksarkivets seglsamling.

lige eiendommer og sagbruk. Hans våben har i skjoldet en due med oljeblad i nebbet, sittende på en klippe, på hjelmen due med oljeblad (figur 4).

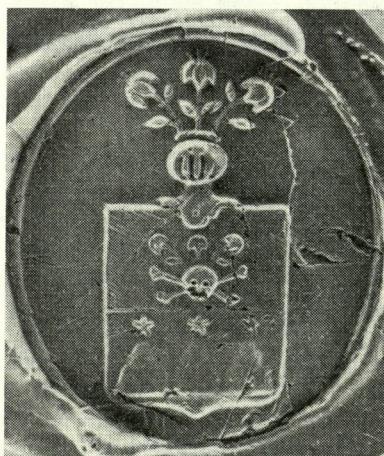
Disse brødrene giftet seg med to søstre, som forøvrig var deres tremenninger. Søstrene var døtre av etatsråd Johan Neve i dennes annet ekteskap med Anne Holm. Magdalene Hedevig Neve ble herr Bent Mogensøns hustru og hennes søster Johanne giftet seg med Erich Mogensøn. Johan Neve hadde i sitt første ekteskap sønnen, etatsråd og stiftamtmann Peter Neve, som i

1730 ble adlet med følgende våben (etter Thiset og Wittrup: «Nyt Dansk Adelslexikon»):

«Firdelt, 1° og 4°: en r. Pille i en gr. Egekrans i h., 2° og 3°: 3 (sexoddede) g. Stjerner jevnsides over 3 (n.) Klipper i b.; en (sexoddet) g. Stjerne mellem 2 h. Vinger» (figur 5).

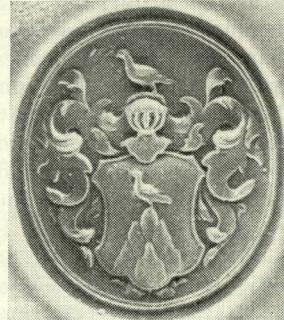
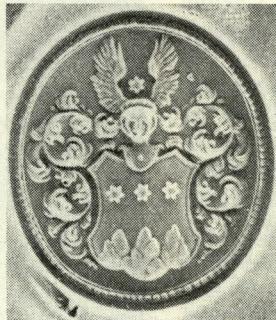
Antagelig har familien Neve ført våben også før 1730, i ethvert fall fra 1709, da Johan Neve ble etatsråd og dermed plasert i en av de høyeste rangklasser, hvilket vel medførte adelig status for ham og hans familie. Hans datter Johannes signet viser nemlig i skjoldet tre klipper hvorover tre seksoddede stjerner, på hjelmen seksoddet stjerne mellem to vinger. Dette våben må hun vel antas å ha fra sin far. Som det vil sees, går skjoldmerket igjen i 2. og 3. felt av broren Peters våben fra 1730, og hjelmtegnet er det samme. I Peter Neves våben har således slektsvåbenet fått plass i de mindre fornemme felter, mens det i 1. og 4. felt er satt et personlig og øyensynlig ærefullt tegn for den adlede. Dog er slektsvåbenet sterkere markert ved at dettes hjelmtegn går igjen i Peter Neves meddelte våben.

Det eldre Neve-våben fikk varig tilknytning til herr Bent Mogensøns efterslekt, idet hans sønn, justitsråd, viselagmann og assessor i Oberberg-

10. Michael Bentzens segl, fra 1830. Printz, seglsamling.

11.—12. Segl for Johanne Neve og Erich Mogensøn (død 1742), fra dobbeltsignet i stål, nu på Linderud.

amtet på Kongsberg *Mogens Bentzen* (1715—1770) førte et tverrdelt skjold, i første felt farens våbenmerke, i annet felt Neve-våbenet. I Riksarkivets seglsamling finnes et Bentzen-segl, datert 7.9.1798, hvor bokstavene *MB* sees i første felt sammen med skjoldmerket; har signetet tilhørt *Mogens Bentzen*, må det være overtatt av en av hans sønner som har brukt det etter farens død (figur 6). Seglet svarer nøyne til våben malt på to lysskjold i Kongsberg kirke fra *Mogens Bentzens* begravelse (figur 7). Hverken segl eller lyskjold har hjelm eller hjelmtegn.

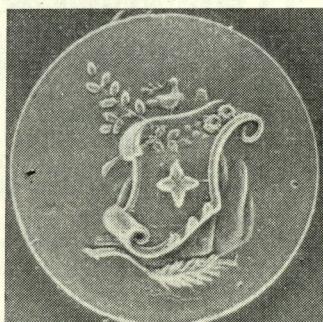
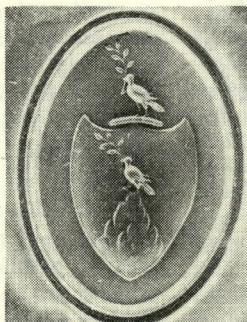
Det våben som er malt på lysskjoldene, har noe utvistkede farver, men første felt synes å ha vært hvitt med naturlige knokler og hodeskalle, hvite liljer med grønne blad! Annnet felts farver svarer til farvene i 2. og 3. felt i Peter Neves meddelte våben. I seglet

sees derimot første felt å være skravert for grønt, mens annet felt mangler skravering.

Mogens Bentzens sønn, borgermester i Skien justitsråd *Bent Mogens Bentzen* (død 1812), er representert i R.A.'s seglsamling med to forskjellige segl, begge fra 1806 (figur 8 og 9); ingen av disse segl viser hjelm eller hjelmtegn; første felt er her uten skravering, annet felt er skravert for blått. En sønn av borgermesteren, oberstløytnant *Michael Bentzen* (1788—1848), har i sitt segl fra 1830 liljer også på hjelmen; første felt er her skravert for grønt, annet felt uten skravering (figur 10).

Et spørsmål som melder seg, er av hvilken grunn *Erich Mogensøn* erstatte sin fars våben med et helt avvikende (figur 4). Kan det tenkes at han, ved ekteskap med en dame som — på

13.—14. Segl for Mogens Larsen Monsen (1727—1802) og livréknapp fra hans tid.

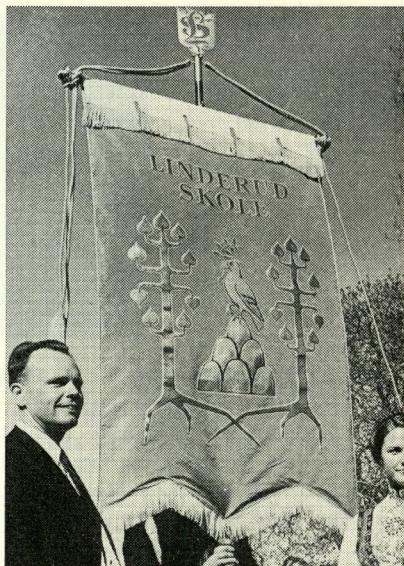

grunn av hennes fars rang — i denne henseende måtte ansees for å stå over ham, har villet la hennes våben påvirke sitt? Erich Mogensøns våben har klippe og due i skjoldet, due også på hjelmen. Klippene er fremtredende figurer i Neve-våbenet, og de hvite vinger på hjelmen vil vel kunne oppfattes som duevinger (figur 11 og 12).

Fra Erich Mogensøns sønn, kanselliråd *Mogens Larsen Monsen* (1727–1802), eksisterer et vakkert signet med duevåbenet (figur 13). Merkelig nok viser livréknapper fra hans tid et avvikende skjoldmerke, nemlig en fireoddet stjerne i blått felt, over skjoldet duen; bak skjoldet sees klipper! (figur 14). Kanskje kan stjernen tenkes å være hentet fra morens, Johanne Neves våben. Kanselliråd Monsens søster, *Dorothea Monsen*, ble gift med justitsråd Morten Leuch Elieson; en sten datert 1758 over portalen til dette

15. Våben på ex libris for Erich Monsen (1770–1801).

16. Monsen-våbenets skjoldmerke i Linderud skoles fane.

ektepars bygård i Oslo viser alliansevåben Elieson-Monsen.

M. L. Monsens yngre bror, Johan Neve Monsen, døde 1804 som den eneste gjenlevende mannlige representant for Linderud-grenen. Kansellirådens eneste sønn, *Erich Monsen*, født 1770, døde nemlig ugift alt i 1801; eiendommene gikk gjennom den eneste datter, Marthe Beate Monsens ekteskap med assessor, senere generalkrigskommisær Haagen Mathiesen, over til en kognatisk linje. Fra Erich Monsen er bevart en kobberplate med hans Ex Libris, åbenbart forarbeidet i England (figur 15).

Dog er Monsen-våbenets skjoldmerke fremdeles i bruk, idet duen med oljebladet er å se i Linderud skoles fane, flankert av to stiliserte lindetrær; klippen og duen sølv, lindetrærne gull, alt på blå bunn (figur 16).

[DA] Dette materiale er beskyttet af ophavsret. Det kan downloades, lagres og udskrives til personlig brug og til ikke-kommerciel brug i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbejdning, tilgængeliggørelse samt fremstilling af kopier er ellers kun tilladt i det omfang, der følger af lov eller aftale.

[NO] Dette materialet er beskyttet av opphavsrett. Det kan lastes ned, lagres og skrives ut for personlig bruk og for ikke-kommersiell bruk i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbeidning, tilgjengeliggjøring og fremstilling av kopier er ellers bare tillatt i den grad som følger av lov eller avtale.

[sv] Detta material är skyddat av upphovsrätt. Det får laddas ned, sparas och skrivas ut för enskilt bruk samt för icke-kommersiellt bruk i samband med undervisning och forskning. Bearbetning, tillgängliggörande samt framställning av kopior är i övrigt bara tillåtet i den utsträckning som följer av lag eller avtal.

[EN] This material is protected by copyright. It may be downloaded, saved and printed for personal use and for non-commercial use in connection with teaching and research. Altering, making it available or producing copies is otherwise only permitted to the extent that follows from law or contract.